

Türk Edebiyatından Yas Teması Örnekleri

Gülbahar Baştu¹, E. Tuğba Özel-Kızıl², Yasemin Hoşgören Alıcı², Sevinç Kırıcı²

¹Ankara Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu

²Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Geropsikiyatri Birimi

ÖZET

Yas, insanın yaşamında karşılaştığı kayba karşı verdiği doğal bir tepkidir. Her kayıp yaşanan acının yanında bireyin kendini değiştirmesi ve geliştirmesi için de bir fırsat sunar. Yas yaşantısı edebiyatın konusu olmuştur. Bu yazıda, çeşitli Türk edebiyatçılarının yaşamlarındaki yas deneyimleri ve bunu eserlerinde ele alış biçimleri incelenecektir. Yas yaşantısını anlamlandırma sürecinde insan psikolojisinin anlaşılması ve yas yaşayan bireylerin kendi yaşantılarının farkına varılmasına katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Türk edebiyatı, Kayıp, Yas, Şiir, Roman

Abstract

Grief is a natural reaction to loss encountered in the human life. Every loss gives an occasion the individual to change and develop oneself, in addition to the pain. Grief is the topic of literature as well. The current paper investigates the loss experiences of various Turkish writers and poets and their approaches to these experiences in their works. In this way it is aimed to make contribution to the understanding of human psychology in the process of interpretation the loss experience and the awarening the grief experience.

Keywords: Turkish Literature, Loss, Grief, Poetry, Novel

GİRİŞ

Yaşam, kayıplar ve kazançlarla dolu bir serüvendir. Bağımsızlaşmak ve bireyselleşmek bir yönüyle ebeveynlerden ayrılmakla, yani bir kayıpla mümkündür. Birey kimliğini kazanırken dahi kayıplar verir. Yaşanan her kayıpla, bireye kendini yenilemek ve geliştirmek için bir fırsat doğar. Kaybın yarattığı acı ve keder bireyin yaşamını, ölümünü, kendi gerçekliğini ve bütünlüğünü sorgulamasına yol açar. Kayıp karşısında ikilemler yaşayan birey iniş ve çıkışlarla dolu zorlu bir süreçten geçerek yaşama çoğunlukla tekrar uyum sağlamayı başarır.

Kayba karşı bireylerin ilk tepkileri inkâr ve kabullenememe biçimindedir (Kubler-Ross, 2000, s.65). Kaybedilen kişi her an geri dönecekmiş gibidir. Kayba uyum sağlamak için kaybı kabullenmek gereklidir. Yas olgunlaştıkça kaybedilenle kurulan ilişki somuttan soyuta ya da imgesel düzeye geçer. Yas konusundaki çalışmalarıyla ün kazanmış psikanalist Vamik D. Volkan (2013, s.3) bu durumu “ölüm almak istediğinde bırakamıyorsak, yaşam gerektirdiğinde de genellikle tutunamayız.” şeklinde ifade etmiştir.

Kayıplar ve kayıplardan kaynaklı yas, yaşamımızın doğal bir parçasıdır. Yaşama dair her alanda olduğu gibi yas yaşantısı da edebiyatın konusu olmuştur. Edebiyatçılar kimi zaman kendi kayıp yaşantılarını anlamlandırabilmek, kimi zaman da bu süreçle baş edebilmek için eserlerinde açık ya da örtük bir biçimde kaybı ve yas yaşantısını ele almışlardır. Recaizade Mahmud Ekrem kaybettiği oğlu Nijad’ın ardından duyduğu kederi;

“Bu ayrılık bana yaman geldi pek,
Ruhum hasta, kırık kolum kanadım.
Ya gel bana, ya oraya beni çek

Gözüm nûru, oğulcuğum, Nijad’ım!” dizeleriyle anlatmıştır. Abdülhak Hamit Tarhan (1982) kayıp yaşantısından ilham alarak yazdığı *Makber* adlı eseri ile var olmuştur. Halit Ziya Uşaklıgil, oğlunun ölümü üzerine yazdığı “Bir Acı Hikaye”de acısıyla, anılarıyla, öfkesiyle ve pazarlıklarıyla dolu yas serüvenini anlatmıştır. Ümit Yaşar Oğuzcan, intihar ile kaybettiği oğlu Vedat’ın ardından yazdığı “Galata Kulesi” ve “Oğluma Ağıt” şiirleriyle acısını ifade etmiştir (Oğuzcan, 2014, s.463).

Diğer taraftan, Cahit Sıtkı Tarancı ve Ahmet Haşim gibi kendi yaşantısında kayıp olmadığı halde eserlerinde yaşam, ölüm ya da yas temlerini işleyen edebiyatçılar da bulunmaktadır.

Edebiyatımızda yas temininin işlenmesi İslamiyet öncesi dönemlere kadar uzanmaktadır. İslamiyet öncesi dönemde ölüm temini işleyen ve “sagu” adı verilen şiirlerin “yuğ” adlı ölüm törenlerinde saz eşliğinde söylendiği bilinmektedir. Saguların en eski örneği Divan-ü Lügati’t-Türk’te yer alan “Alp Er Tunga” sagusudur (Banarlı, 1987, s.44). İslamiyet sonrası dönemde ölen bireyin ardından söylenen şiirlerin halk edebiyatında “ağıt”, divan edebiyatında ise “mersiye” olarak adlandırıldığı görülmektedir. Bunları Tanzimat sonrası dönemde “kitâbe-i seng-i mezar”lar izlemektedir. Ayrıca Türk edebiyatında “taziyetnâme” adı verilen ölüm ile ilgili mektuplara da rastlanmaktadır (Çavuş, 1988, s.132; Dilçin, 1997, s.42). Bu yazı bu bağlamda, kayıp yaşantıları olan ve ölüm temini sıkça işleyen belli başlı Türk edebiyatçıların eserleri ile beraber incelemeyi hedeflemektedir.

YÖNTEM

Özgeçmişlerinde kayıp yaşantıları olan ve ölüm temini sıkça işleyen belli başlı Türk edebiyatçıların eserleri ile beraber incelemeyi hedeflemek amacıyla taşıyan bu çalışmada öncelikle edebiyatçılar belirlenmiştir. Bunun için özgeçmişinde kayıp ve yas yaşantısı olan edebiyatçılar araştırılmış, içlerinden Abdülhak Hamit Tarhan, Halit Ziya Uşaklıgil, Ümit Yaşar Oğuzcan, Cemal Süreya ve Murat Gülsoy seçilmiştir. Daha sonra bu edebiyatçıların eserleri bu bağlamda okunarak ele alınmıştır.

Bundan sonraki kısımda yukarıda adı sayılan edebiyatçıların yaşam öykülerinde yer alan yas yaşantıları ve bu yaşantının eserlerine olan yansımaları ele alınacaktır.

Abdülhak Hamit Tarhan ve Yas

Edebiyatımızda ölüm ve yas temlerini en çok işleyen şairlerden biri, Abdülhak Hamit Tarhan'dır. Hamit'in eserlerinde başlıca üç konu vardır; tabiat, ölüm ve toplum sorunları. Bu üçlüden ölüm, aşkın ve hayatın ucu olarak Hamit'in kişiliğini ve şiirlerini en iyi yansıtan konudur. Hamit, şiirlerinde hayatın içinde olmaya, bir taraftan da hayata dışarıdan bakıp onu anlamaya çalışır; bu da onda iç çatışmalara dönüşür. Ölüm hayatın zıddıdır, bu nedenle ölüm karşısında da sorgulayıcıdır. *Makber*'i de kaybedilen sevgilinin ardından duyulan acının bir gün gelip unutulacağından korktuğu için yazdığı söylenir (Özer, 2001, s.74).

Hamit'le birlikte Türk edebiyatında ölümün ele alınışı da değişir, öncesinde mersiyeler daha çok kaybedilen bir kahramanın fazilet dolu hayatını anlatıp aynı zamanda 'mutlak' karşısındaki tevekkülünü ifade ederken, Hamit'le birlikte ölüm karşısında bireyi ele alır, edebiyatta bireysel ıstırap dönemi başlar (Özer, 2001, s.75).

Çaresizliğini;

“Bir bakar kördür.

Görmeden vurur.

Mücrim, masum, genç, ihtiyar, güzel, çirkin tefrik etmeden vurur” sözleriyle ifade eder (Tarhan, 1994, s.384).

Abdülhak Hamit *Makber* şiirini eşi Fatma Hanım'ın ölümünden önce yazmaya başlamıştır. Bombay Konsolosluğu'na atanan şair hava değişikliğinin karısına iyi geleceğini düşünerek bu teklifi kabul etmiş, fakat eşinin durumunun ağırlaşması üzerine üç yıl sonra tekrar İstanbul'a dönme kararı almıştır. *Makber*'i, eşinin hasta olarak bindiği gemide yazmaya devam etmiştir (Özer, 2001, s.75). Şair *Makber*'de acısını, ölümü inkâr etmesini ve sonunda kabullenişini dile getirir (Tarhan, 1982, s.45). *Makber*'in yayımlanması ile ünlenen Hamit, o güne kadar düzyazı alanındaki eserleriyle tanınırken, eşinin ölümünden sonra şairliği ile anılır hale gelmiştir. İstanbul'a döndüğünde kendisini edebiyata vererek karısıyla ilgili *Ölü, Bunlar O'dur, Hacle* eserlerini de yayımlamıştır.

Ölüm, şiirlerinde olduğu gibi günlük hayatında da Hamit'i yalnız bırakmaz, 1890 yılında Nelly Hanım ile evlenen Hamit 1906 yılında eşini veremden kaybeder. Bu eşinin ardından da *Medfen* adını vereceği *Makber*'e benzer bir eser yazmayı düşünse de bu tasarısını gerçekleştirememiştir (Acehan, 2012, s.7-23).

Halit Ziya Uşaklıgil ve Yas

Türk edebiyatında yas temini en çok işleyen yazarlardan biri de, Halit Ziya Uşaklıgil'dir. Halit Ziya'nın sekiz romanında da kayıp yaşantısının hâkim olduğu kırık yaşamlar ele alınmaktadır. Çocukluk yıllarında yaşadığı ekonomik kayıp ve yakınlarının ölümleri (Çıkla, 2001, s.14). Halit Ziya'nın karşılaştığı ilk kayıplardır. Yirmi iki yaşında iken annesini kaybeden yazar ertesi sene evlenmiş ve bu evlilikten altı çocuğu olmuştur. Evlilik yıllarının başında birbirini izleyen talihsiz olaylar, Halit Ziya'nın peşini bırakmamıştır. Amcası ve arkadaşları sürgüne gönderilmiş, sürgünden dönen amcası ümitsiz bir aşk sebebiyle intihar etmiş, ilk çocukları Vedide, eşinin on beş yaşındaki kardeşi ve dedesi vefat etmiş ve eşi kızının ölümü nedeniyle ciddi bir hastalığa tutulmuştur (Çıkla, 2001, s. 14-15). Halit Ziya'nın bundan sonraki yaşamı da kayıplarla doludur. Birçok kez evlat acısı yaşamış olan Halit Ziya, küçük yaşta kaybettiği oğlu Sadun için “Kırık Oyuncak” ve kızı Güzin için “Kırık Hayatlar” adlı kitapları yazmıştır (http://tr.wikipedia.org/wiki/Halit_Ziya_Uşaklıgil). Halit Ziya'nın Sadun'u kaybettiği sıralarda Recaizade Mahmud Ekrem de on dört yaşındaki oğlu Nijad'ı

toprağa vermiştir. Türk edebiyatının iki usta kaleminin o yıllar Büyükada'da birbirlerine kenetlenip acılarını dindirmeye çalıştıkları bilinmektedir (<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/10524236.asp>). Halit Ziya Uşaklıgil'in evlat acısı bu kadarla kalmamıştır. Bir süre Atatürk'ün yanında da çalışan, diplomat olan oğlu Vedat Uşaklıgil otuz beş yaşında intihar etmiştir. Oğlunun intiharı üzerine Halit Ziya derin bir yasa boğulmuştur. Diğer üç çocuğunu henüz küçükken kaybeden Halit Ziya, oğlu Vedat'la daha önce hiçbir çocuğu ile fırsat bulamadığı kadar yakın olmuş, önceki çocuklarını kaybetmenin acısı ve Vedat'ı kaybetme korkusuyla oğlunun üzerine titremiştir. Vedat'a yönelik aşırı ilgi, onun hem ruhen hem de bedenen hassas bir çocuk olmasına neden olmuştur. Halit Ziya oğlunun ölümü üzerine yazdığı *Bir Acı Hikâye*'de "Vedat bir buçuk yaşında cılız, koca kafalı, ince boyunlu, daima üşüyen, ayaklarına galoş, sırtına kalın palto giydirilen, boynuna bir atkı sarılan, sürekli gözetim altında bulundurulacak bir çocuktu" diye anlatmıştır. Kardeşi Bülent'in doğumu Vedat'ın üzerine titremelerini engellememiştir. Hatta hasta olacağı endişesi ile Vedat okuldan alınmış ve öğrenimine evde devam etmiştir. Vedat büyüdüktan sonra da babası ile sürekli haberleşir, haftada iki kez mektuplaşmış. Birkaç dil bilen, iyi piyano çalan, iyi dans eden, çok okuyan, zevk sahibi, yakışıklı ve etkileyici bir genç olan Vedat'ın başarıdan başarıya koşması, devlet katında önemli görevler alması babasının idealleri ile örtüşüyormuş. Ancak, başarılı bir diplomat olmasına rağmen istediği terfiyi alamayan Vedat, Tiran'da elçilik görevindeyken uyku ilacı içerek intihar etmiştir. Halit Ziya oğlunun acısını, duyduğu hayal kırıklığı ve çaresizliğini *Bir Acı Hikâye* adlı eserinde şu şekilde dile getirmiştir:

"Dediler ki evlat acısını ölçecek bir ölçü aleti yoktur. Bu da doğrudur; ama belki yalnız bir tek ölçü vardır: O acıyı kavrayıp kuşatan anılar ne kadar çok zengin ise, harcanan emekler ne kadar ağır ve bol, bunlardan ortaya çıkan sonuçlar ne kadar olgun ve mutlu ise duyulan acının ateşi de o oranda yakıcıdır. Analar ve babalar için çıkarılacak ibret dersi de buradadır: Çocuklarına fazla bağlanmasınlar, onlarla fazla sarmaş dolaş olmasınlar; her şeyi alın yazısının yazgısına ve onların varlıklarına errahmanirrahim korumasına bıraksınlar. Onları çok sevme. Ah! Acaba bu mümkün müdür? Her halde çok sevmek için çalışma, onlarla pek fazla uğraşma, kendi hallerine bırak. Büyüsünler, serpilsinler daha çok kendi kendilerine yetişsinler." (Uşaklıgil, 1991, s.9). Kitap bittikten sonra 27 Mart 1945'te Halit Ziya yaşama gözlerini kapamış, Bakırköy mezarlığında oğlu Vedat'ın yanına gömülmüştür (Altunbaş, 2007, s.51).

Bir Acı Hikâye, yazarın edebi kaygıdan uzak, kişisel bir hatıra ve vedalaşma niteliğinde yazdığı eseridir. Eserde, Vedat'ın doğumuyla başlayıp ölümüne kadar geçen yaşamı anlatılmaktadır. *Bir Acı Hikâye*, oğlunu yitirmiş bir babanın feryadı, olup biteni anlama, varsa suçluyu ortaya çıkarma veya yazı yoluyla teşhir etme amacıyla yazılmış bir kitaptır. Belki de, İleri'nin ifade ettiği gibi, Halit Ziya'nın vefat eden çocukları ile ilgili eserler yazmaktaki amacı "çocuklarının ölümlerinden duyduğu acıyı yazıya dökerek başka kederli ana-babalara dert ortağı olmak istemesi" dir (İleri, 2009).

Mezardan Sesler adlı eser ise, Halit Ziya'nın çok sevdiği annesi Behiye Hanım'ın vefatından duyduğu derin üzüntüyle ölüm ve yaşam üzerinde düşünmeye başladığı günlerde kaleme alınmıştır. *Mezardan Sesler*, yağmurlu geçen günler boyu evde oturmaktan bıkan yazarın ferahlamak için dışarı çıkıp elinde olmadan yakınlardaki mezarlığa yönelmesi, mezarlıkta derin düşüncelere dalarak ve üzerine yığıldığı bir mezardan kendisine söylenen sözleri dinleyerek bir geceyi orada geçirmesi şeklinde özetlenebilecek bir hikâye içerisinde gelişir. Yazar daha sonra *Kırk Yıl* adlı başka bir eserinde, bu eseri için "ölümün beni istila eden nefesinden doğan kitap", "adeta matemden beni sıyıran bir nefes-i tesliyet (avunma)" gibi nitelemelerde bulunmuştur (Andı, 1997, s.9). *Kırk Yıl*'da annesinin ölümü üzerine içine düştüğü ruh halini ve bu halin sürüklemesiyle eserini nasıl yazdığını geniş bir paragrafla tasvir etmeye çalışmıştır (Uşaklıgil, 1936, s.143). Aciz olma, insanın zavallılığı, esrar, muamma, hiçlik, karanlık, heybet, korkunçluk, bezginlik, ürperme ve ürkme gibi kelimeler *Mezardan Sesler*'in genel havasını adeta özetlemektedir.

Edebiyatımızda Batılı anlamda gerçekçi ilk roman olan *Mai ve Siyah*'da ise şair ruhlu bir genç olan Ahmet Cemil'in ümitlerinin nasıl yıkıldığı anlatılır. Ahmet Cemil, okulu bitireceği sırada babasını kaybeder ve ailesini geçindirmek zorunda kalır. Bunun için bir taraftan kitap çevirip satar, bir taraftan

da özel ders verir. Bütün bu zor yaşam şartları arasında, büyük ümitler bağladığı eserini de bitirmeye çalışır. Okulu bitirince gazetelere yazı yazarak geçinmeyi tercih ettiği için memur olmaz. Eseri basılınca meşhur ve zengin olacak, okul arkadaşı olan Hüseyin Nazmi'nin kız kardeşi Lamia'yı isteyecektir. Bu sevdadan kimsenin haberi yoktur. Bütün bu geleceğe ait hayalleri mavi, mehtaplı bir gecede hatırandan geçirir. Fakat sonra bütün ümitleri birer birer söner; kız kardeşi ölür, platonik aşkı Lamia da bir başkasıyla nişanlanır. Bütün bu kayıplardan sonra Ahmet Cemil, yazdığı ve bütün ümitlerini bağladığı eserini yakar ve annesini alarak bir gece, Yemen'de bir kazaya kaymakam olmak için İstanbul'dan ayrılır. Roman kahramanı Ahmet Cemil, psikolojik bakımdan çok duyarlıdır. Halit Ziya bu romanından söz ederken Ahmet Cemil'in şahsında aslında bütün bir istibdat döneminin bunalımlı gençliğini anlatmak istediğini, ancak sansür yüzünden gençliğin sadece sanat ve aşk hülyalarını yansıtıldığını açıklamıştır (Uşaklıgil, 1936, s.143).

Bir Ölünün Defteri adlı roman, yazarın aile hayatındaki ölüm acılarının ve çocukluğuna ait 1893 Harbi'nin izlerini taşımakta olup iki erkek ve bir genç kız arasındaki trajik aşk ilişkisini anlatmaktadır. Vecdi umutsuz aşkına karşılık alamayan ve sonunda ölümü tercih eden bir karakteri canlandırmaktadır.

Nesl-i Ahir ise, istibdat yılları siyasî ve sosyal olayları içerisindeki meşrutiyetçi gençliğin karşılaştığı sorunları kahramanı Süleyman Nüzhet ve çevresi aracılığıyla yansıtan bir romandır. *Aşk-ı Memnu*'daki kendi yalnızlıklarına çekilmiş baba-kız motifi bu romanda da görülmektedir. Süleyman Nüzhet tek kızı Azra ile Büyükada'da sıradan bir hayat yaşarken aşık olduğu ve evlenmek istediği Server, Gıyas isminde bir jurnalcı ile evlendirilir. Bu arada kızı Azra da Paris'te müzik eğitimi yapmış İrfan'a âşıktır. İrfan, yurda döndüğünde ihtilâlcilere katılır, bir suikast girişiminin sonunda yakalanarak sorguya çekilme korkusuyla intihar eder. Halit Ziya'nın romanlarında konuları genellikle aşk temelinden hareketle üçlü ilişkiler ve bunların ortaya koyduğu çıkmazlar ile hayatın kimi yönlerini değiştirmeye yönelik kurulan hayaller ve bu yolda verilen mücadeleler oluştururken, genel olarak romanlara psikolojik çözümlerinin hâkim olduğu görülmektedir. İlgi çeken diğer bir nokta da kahramanların intihar yoluyla kaybedilmesidir. Ümit ve hayallerin, hayal kırıklıkları ve hüznü dönüşmesi sonucu karakterlerin intiharı seçmeleri *Aşk-ı Memnu*, *Mai ve Siyah* ve *Nesl-i Ahir* romanlarında gözlenmektedir (Özer, 2004, s.61). Halit Ziya Uşaklıgil'in eserlerinde hemen tüm karakterlerin sonunun intihar ya da ölüm olması yazarın yaşamındaki tekrarlayan kayıpların romanına yansımaları şeklinde de düşünülebilir.

Ümit Yaşar Oğuzcan ve Yas

Evlad acısı yaşamış edebiyatçılardan biri de Ümit Yaşar Oğuzcan'dır. Ümit Yaşar, ilkokul son sınıfta iken annesi ile babası ayrılmıştır. Bu olayın onda derin izler bıraktığı, üzüntüsünü şiir yazarak gidermeye çalıştığı ifade edilmektedir (Doğan, 2003, s.72). Ümit Yaşar, şiiriyle yaşam öyküsünü birleştiren bir şairdir. Yaşamıyla sanatının birbirini tamamladığını düşünmüştür. "Hayatımdaki şairliğimi alıp çıkarırsanız geriye önemli bir şey kalmaz. Öylesine tutkunum şiire" sözleriyle hayatını şiirleriyle nasıl bir arada yaşadığını ifade etmiştir (Oğuzcan, 1984, önsöz).

Ümit Yaşar, şiirlerinde aşk ve kadınlardan sonra en çok ölüm temine yer vermiştir. Ölüm bir ayrılıktır, onun hayatının gerçeğidir (Doğan, 2003, s.75). Ümit Yaşar'ın yaşamı boyunca birçok kez intihar girişiminde bulunduğu söylenmektedir. Şair olan babası Lütfü Oğuzcan, şair oğlunun bu marazi ruh halini anlamak, onu hayata karşı bu kadar sitemkâr yapan şeyi tespit etmek için çok çabalamış, ama başaramamış ve içini dizelere dökmüştür (Acehan, 2012, s.7-23).

Şairin bu ruh halinin büyük oğlu Vedat Oğuzcan'ı da olumsuz yönde etkilediğinden bahsedilmektedir. 6 Haziran 1973 günü 17 yaşındaki oğlu Vedat, Galata Kulesi'ne çıkmış ve kendini aşağıya atmıştır. Vedat'ın cansız bedeni yerde yatarken avucundaki kağıtta: "Baba intihar öyle edilmez, böyle

edilir!" şeklinde bir not bulunduğu da söylenmektedir. Oğlunun intiharından sonra yazdığı şiirlerinde bu tem daha çok yer almış, ayrılık, isyan, çaresizlik, umutsuzluk gibi duygular yoğunlaşmıştır. Bir rubaisinde bu acısını şöyle dile getirmiştir:

“Gittin...Bize günden güne tatsız yaşamak
Olmaz! Kuş olup böyle kanatsız yaşamak
Ölmekten acıymış meğer evlat acısı
Yarabbi! Ne zor böyle Vedat’sız yaşamak.” (Oğuzcan, 2001, s.84)

Ümit Yaşar Oğuzcan, oğlu Vedat için “Oğluma Ağıt” ve “Galata Kulesi” adlı şiirlerini de kaleme alır (Oğuzcan, 2014, s.461).

Cemal Süreya ve Yas

Yas ve yaşamı bir arada ele alan bir başka edebiyatçı da Cemal Süreya’dır. Genç yaşlarda kardeşini, annesini ve babasını kaybeden şair hemen hemen tüm eserlerinde ölüm temini farklı şekillerde işlemiştir (İlhan, 2011, s.474). Aşk ve cinsellik temasının hakim olduğu ilk şiir kitabı *Üvercinka*’da yer alan *Sizin Hiç Babanız Öldü mü?* adlı şiirinde küçükken kaybettiği babasının ölümü karşısındaki şokunu ve bu durumu kabullenemeyişini çarpıcı bir biçimde anlatır:

“Sizin hiç babanız öldü mü?
Benim bir kere öldü kör oldum
Yıkadılar aldılar götürdüler
Babamdan ummazdım bunu, kör oldum” (Süreya, 2013, s.1953).

Cemal Süreya’nın şiirlerinde annesini genç yaşta kaybetmesine bağlı olarak kadın imajının anne ile bütünleştiği görülmektedir (Özcan, 2003, s.120).

“Annem çok küçükken öldü
Beni öp sonra doğur beni” (Süreya, 1973, s.84).

Cemal Süreya, sevdiklerinin zamansız ve erken ölümlerinden dolayı hayatı kısa olarak değerlendirmiştir. Çünkü ölüm, her an hayatın merkezinde durarak sevdiklerini ve yakınlarını almış ve şairde kayıp duygusu oluşturmuştur. Yeni Yaprak dergisinde Ocak 1989’da yayımlanan şiirlerinden olan dört sözcüklü “Kısa” şiirinde ömrün kısalığına dikkat çeker:

“Hayat kısa
Kuşlar uçuyor.” (İlhan, 2011, s.476)

Murat Gülsoy ve Yas

Günümüz yazarlarından Murat Gülsoy (2013) da ölüm döşeğindeki bir yazarın bunama sürecini anlattığı *Nisyan* adlı romanını ailesinde yaşanan kayıpların ardından yas tuttuğu bir dönemde yazmıştır. Gülsoy, kitabın serüvenini “Hele bu insanlar sizin birinci dereceden yakınlarınızsa ve sizi siz yapan kişilerse durum daha da çapraşık bir hal alıyor. O insanların bedenlerinde, davranışlarında, duygulanımlarında kendinizden parçaları görüyorsunuz. Bu çok tedirgin edici, sarsıcı bir deneyim. Süreklilik belki de ilk kez bu kadar can acıtıcı oluyor. Tabii ortamda bir de ölüm var. Gençlikte ve çocuklukta sizden çok uzak olan ölüm hasta ve yaşlı evinde gündelik bir konuya dönüşüyor, eskiden fantastik bir hikaye gibi algıladığınız ölüm doğallaşıyor ve bu da insanı sarsıyor. Ölüm, delilik, bellek, algılarımız, aklın yanılsamaları her zaman üzerine düşündüğüm konulardı. İnsan kendi yok oluşunu, zihninin yokluğunu kolay kolay idrak edemiyor.” şeklinde ifade etmiştir (<http://www.ntv.com.tr/turkiye/bu-roman-bir-yas-gunlugu.rLf0480okOhcVvLqVi Q9w>).

Sonuç

Kayıp bireyin tüm yaşamına, başkalarıyla olan ilişkilerine ve -eğer edebiyatçıysa- eserlerine de yansır. Yas yaşayan edebiyatçılarımızın eserlerinde açıkça gördüğümüz gibi duygularda, düşüncelerde, imgelerde ve eserlerde kaybın izlerine rastlamak mümkündür. Murat Gülsoy, bu yansımayı “gençliğin bitişi, yaşamın ikinci yarısı” olarak nitelendirmiştir (<http://www.ntv.com.tr/turkiye/bu-roman-bir-yas-gunlugu,rLf0480okOhcVvLqViQ9w>). Bu tanımlama, yasin insan yaşamında gelişimsel bir bölünme ya da yarılma şeklinde güçlü bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Her ne kadar bir tür bölünme ile ifade edilse de, bir yandan da kayıplar yaşamın doğal birer parçasıdır. Kayıp yaşayan bireyler hem kaybettiklerinin acısı, hem de kendi ölümlülüklerinin gerçeği ile yüzleşirler. Bundan sonra birey artık eskisi gibi değildir; psikolojik bir değişim ve dönüşüm söz konusudur. Bahsedilen eserlerin incelenmesi; insan psikolojisinin anlaşılmasına, hatta yas yaşayan bireylerin kendi serüvenlerinin farkına varmalarına katkıda bulunması açısından oldukça önemlidir.

KAYNAKLAR

- Acehan, A. (2012). Yeni Türk Edebiyatı'nda Mersiyeyi Yaşayanlar. *Journal of International Social Research* 5.21:7-23.
- Altunbaş, S. (2007). Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında Kadın ve Kadın Eğitimi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir. 387 sayfa
- Andı, M. F. (1997). "Halid Ziya'nın Mensur Şiirleri-II-" *Mezardan Sesler*".İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri 4: 7-16.
- Banarlı, N. S. (1987). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C.I. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi: 21 Mayıs 1930, sayı: 9386, Dosya No: 418-9, yer No: 11.33.13 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Tarih: 7 Eylül 1929, sayı. 3385, yer No: 50.25.17
- Çavuş, M. & Zeliha Stebler. (2008). Türk Edebiyatında Mersiyeler /Elegies in Turkish Literature. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15.38.
- Çıkla, S. (2001). Halit Ziya ve Mehmet Rauf'un hayatları ile romanları. *Dergah Edebiyat Sanat Kültür Dergisi*, 142.12: 14-17.
- Dilçin, C. (1997). Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Doğan, A. (2003). Ümit Yaşar Oğuzcan'ın şiir dünyası. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20.1.71-84.
- Gülsoy, M. (2013). *Nisyan*, İstanbul: Can Yayınları 2. Baskı
http://tr.wikipedia.org/wiki/Halit_Ziya_Uşaklıgil
<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/10524236.asp>
<http://www.ntv.com.tr/turkiye/bu-roman-bir-yas-gunlugu,rLf0480okOhcVvLqViQ9w>
- Kubler-Ross, E. (2000). *Ölüm ve Ölmek Üzerine*, Banu Büyükkal (Çev.) İstanbul: Boyner.
- İleri, S. (2009). *Kırık Deniz Kabukları*, 2. Baskı, İstanbul: Everest.
- İlhan N. (2011). Cemal Süreya'nın Şiirinde Ölüm Teması. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literatures and the History of Turkish or Turkic* Vol 6/2, 473-484.
- Oğuzcan, Ü.Y. (1984). *Acılar Denizi*, İstanbul: Özgür, 3. Bsk.
- Oğuzcan, Ü. Y. (2001). *Şiir ve Ben, Acılar Denizi*, İstanbul: Özgür. 11.bsk.
- Oğuzcan, Ü. Y. (2001). Yüzyıl Yanarım Yanmayı Öğrendimse, -Rubailer, Dörtlükler-, İstanbul: Özgür.
- Oğuzcan, Ü. Y. (2008). *Rubailer Dörtlükler* İstanbul: Everest.
- Oğuzcan, Ü.Y. (2014). *Şiir Denizi* 2, 6. Basım, İstanbul: Everest.

- Özcan, T. (2003). "Şiir Sanatında İmajın Yeri-Önemi ve Bunun Cemal Süreya'nın Şiir Dünyasına Uygulanması." FÜ Sosyal Bilimler Dergisi. 115-136
- Özer, E. E. (2001). "Abdülhak Hamid Tarhan'ın poetikası ve Makber üzerindeki yenilikler" *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10.10: 72-78.
- Özer, E. E. (2004). Halit Ziya Uşaklıgil. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 16.16: 54-64.
- Süreya, C. (1973). *Beni Öp Sonra Doğur Beni*, İstanbul.
- Süreya, C. (1988). *Güz Bitiği*, İstanbul: Dönemli.
- Süreya, C. (2005). "Bir Kış", *Sevda Sözleri*, YKY, 27.bs. s.257.
- Süreya, C. (2013). *Üvercinka Bütün Yapıtları Şiirler*, İstanbul: Yapı Kredi.
- Tarhan, A. H. (1982). *Bütün Şiirleri 2 Makber/Ölü/Hacle/Balodan Bir Ses*. İstanbul: Dergah.
- Tarhan, A. H. (1994). *Haturalar*, [Hazırlayan: İnci Enginün], İstanbul: Dergâh.
- Uşaklıgil, H. Z. (1936). *Kırk Yıl*, c. II, İstanbul.
- Uşaklıgil, H. Z. (1991). *Bir Acı Hikâye*, [Hazırlayan: Şemsettin Kutlu], İstanbul: İnkilap.
- Volkan, V. D. & Zintl, E. (2013). *Gidenin Ardından*, Işıl Vahip ve Müge Kocadere, (Çev.)Epsilon.